

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 45/2001 vp

Hallituksen esitys laeiksi sairausvakuutuslain sekä kuntoutusrahalain 14 ja 15 §:n muuttami- sesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 9 päivänä lokakuuta 2001 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistele-
vasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laeiksi
sairausvakuutuslain sekä kuntoutusrahalain 14
ja 15 §:n muuttamisesta (HE 171/2001 vp).

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslaki-
valiokunta on antanut asiasta lausunnon

(PeVL 40/2001 vp), joka on otettu tämän mie-
tinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitussihteeri Lauri Pelkonen, sosiaali- ja
terveysministeriö
- osastopäällikkö Elise Kivimäki ja lakimies
Anna-Liisa Vento, Kansaneläkelaitos.

Lisäksi valiokunta on saanut Suomen ylioppilas-
kuntien liiton kirjallisen kannanoton.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan sairausvakuutuslakia ja
kuntoutusrahalakia muutettavaksi siten, että sai-
rauspäivärahan ja kuntoutusrahan määräytymis-
perusteita tarkistettaisiin pienituloisten, työllis-
tyvien työttömien ja opiskelijoiden osalta. Päi-
väraha laskettaisiin kuten tähänkin saakka ensi-
sijaisesti verotuksessa todetusta työtulosta. Esi-
tyksen mukaan päivärahan määräytymisperus-
teita tarkistettaisiin siten, että työllistyvien työt-
tömien ja opiskelijoiden sairauspäivärahan ja
kuntoutusrahan vähimmäismäärän suoja-aikaa
pidennettäisiin sekä työeläkekuntoutuksessa
olevien sairauspäiväraha korotettaisiin vastaa-

maan kuntoutusrahaa. Esityksessä ehdotetaan
nykyään ilman päivärahaa jäävien päiväraha-
kauden ja työkyvyttömyyseläkekauden yhteen-
sovittamista tarkistettavaksi siten, että tarvehar-
kintainen sairauspäiväraha ja kuntoutusraha kor-
vattaisiin 10,09 euron (60 markan) suuruisella
sairauspäivärahan ja kuntoutusrahan vähim-
mäismäärällä.

Esitys liittyy valtion vuoden 2002 tulo- ja me-
noarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväk-
si sen yhteydessä.

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä
huhtikuuta 2002.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Näin ollen valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta pitää esitykseen sisältyviä lakiehdotuksia kokonaisuutena kannatettavina. Esitys merkitsee selkeää parannusta sairastumisen aikaiseen vähimmäistuloturvaa. Esitys korjaa myös olennaisesti sairausvakuutus- ja eläkejärjestelmien yhteensovittamisen välistä ongelmaa, koska pienituloiselle tai tulottomalle taikka työedellytystä vailla olevalle vakuutetulle tulee oikeus vähimmäispäivärahaan, kun työkyvyttömyys on kestänyt vähintään 55 päivää. Laista poistettavaksi ehdotetussa tarveharkintaisessa päivärahaa edellytettiin 60 päivän työkyvyttömyyttä. Työedellytystä vailla olevilla ei nykyisen lain mukaan ole lainkaan oikeutta sairauspäivärahaan. Esitys parantaa toimeentuloturva näiden henkilöiden osalta paitsi pidempiaikaisen sairastumisen aikana myös silloin, kun he työkyvyttömäksi tultuaan vastaavasti kuin päivärahaan oikeutetut saavat oikeuden kansaneläkelain mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen vasta, kun päivärahan enimmäiskesto vastaava aika eli 300 päivää on päättynyt. Eläkkeen odotusajalta voidaan uudistuksen mukaan maksaa 55 päivän jälkeen vähimmäispäivärahaa.

Ehdotetun sairausvakuutuslain 18 b §:n 3 momenttiin sisältyy säännös siitä, että päivärahaa voidaan maksaa jo ennen mainittua 55 päivän yhdenjaksoista työkyvyttömyyttä, jos kyseessä on vähintään vuoden mittainen työkyvyttömyys. Oikeus päivärahan vähimmäismäärään alkaisi heti 9 päivän omavastuunajan jälkeen. Aika, jolta sairauspäivärahaa myönnetään, ratkaistaan hoitavan lääkärin laatiman lääkärinlausunnon perusteella. Näin ollen lääkärin arviolla on keskeinen merkitys vakuutetun kannalta ja yhdenvertaisen kohtelun varmistaminen olisi tärkeää.

Esitys korjaa myös työttömien ja opiskelijoiden sairauspäivärahan pahimpia epäkohtia. Esitykseen sisältyvät uudistukset — niin kutsutun opiskelijoiden kesäajan loukun poistaminen pidentämällä suoja-aikaa sekä sairauspäivärahan korottaminen opintorahan suuruiseksi — ovat uudistuksia, joilla parannetaan sairauspäivärahan ja opintotuen yhteensopivuutta. Opiskelijoiden kannalta saattaa syntyä kuitenkin väliinpuutoamistilanteita, jos opintotuki sairastamisen vuoksi on jo katennut. Käytännössä opiskelijoiden sairausajan turvassa on ongelmana myös se, että tulojen tarkastelu sairauspäivärahaetuksissa ei aina riittävästi huomioi opintotuen ja ansiotulojen vuorottelua opiskelijan elämässä. Työttömien kannalta suoja-ajan pidentyminen sekä päivärahaan oikeuttavien etuuksien laajentaminen merkitsevät parannusta nykytilanteeseen erityisesti työllistyvien osalta.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että joissakin tilanteissa sairausvakuutus- ja eläkejärjestelmien yhteensovittaminen uudistuksen jälkeenkin synnyttää tilanteita, joissa osa pitkäaikaisesta sairastamisesta jää lähinnä toimeentulotuen varaan. Sairastunut saattaa jäädä ilman päivärahaa paitsi 55 päivän omavastuun aikana myös silloin, kun hän saatuaan päivärahaa enimmäisajan ja jäätyään vaille työkyvyttömyyseläkettä palaa töihin ja sairastuu uudelleen samaan sairauteen ennen kuin hän on saanut jälleen oikeuden päivärahaan. Valiokunta katsoo, että eläke- ja sairausvakuutusjärjestelmien yhteensovittamista tulee edelleen parantaa, jotta väliinpuutoamistilanteita voidaan välttää. Valiokunta tähdentää myös, että sairauden aikainen toimeentuloturva on vähimmäisturvan osalta riittämätön. Valiokunta on useassa yhteydessä korostanut syyperusteisten eli ensisijaisten etuuksien tason turvaamista. Hallitusohjelman mukaan hallituksen keskeisenä painopistealueena on edistää toimia, joilla ehkäistään ja vähennetään vakavia köyhyysongelmia, syrjäytymistä ja huono-osaisuuden kasautumista. Valiokunta katsoo, että vähimmäispäivärahoja on tarpeen

korottaa, jotta sairastumisen köyhdyttävää vaikutusta voidaan ehkäistä.

Valiokunta ehdottaa edellä olevan perusteella kahta lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotukset*).

Yksityiskohtaiset perustelut

Valiokunta ehdottaa sairausvakuutuslain 18 a §:n 2 momenttiin lisättäväksi sanan "vähintään" säännöksen perustelujen mukaisesti.

Lisäksi valiokunta ehdottaa sairausvakuutuslain 23 g §:n 3 momentissa olevaa asetuksenantovaltuutta täsmennettäväksi. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan katsonut, että sanamuotoa on syytä tarkistaa vastaamaan paremmin valtuuden teknistä luonnetta.

Valiokunnan muutosehdotukset

18 a §

(1 mom. kuten HE)

Jos vakuutettu on päivärahan alkamista edeltävän neljän kuukauden aikana saanut opintotukilain mukaista opintorahaa tai aikuisopintorahaa, hänelle työkyvyttömyyden johdosta suoritettava päiväraha on vähintään hänelle suoritettun opintorahan tai aikuisopintorahan kuukausimäärän kahdeskymmenesviidesosa.

(3 mom. kuten HE)

23 g §

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat määräykset siitä, milloin vakuutetun työtehtäviin tai työpaikan olosuhteisiin liittyvän kemiallisen aineen, säteilyn tai tarttuvan taudin tai muun vastaavan seikan voidaan arvioida vaarantavan vakuutetun tai sikiön terveyden sekä siitä, mitä selvityksiä on esitettävä haettaessa erityisäitiysrahaa.

Valiokunnan lausumaehdotukset

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää mahdollisuudet sairausvakuutuksen vähimmäispäivärahan tason tarkistamiseksi vuoden 2003 talousarvioesityksen yhteydessä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että 2. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 18 a ja 23 g § muutettuina (Valiokunnan muutosehdotus) ja

että hyväksytään kaksi lausumaa (Valiokunnan lausumaehdotukset):

2. Lisäksi eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, tulisiko oikeus kansaneläkkeeseen alkaa työeläkelainsäädäntöä vastaavalla tavalla ilman sairauspäivärahan enimmäiskautta pysyvän työkyvyttömyyden ollessa ilmeinen.

StVM 45/2001 vp — HE 171/2001 vp

Helsingissä 30 päivänä marraskuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Marjatta Vehkaoja /sd	Marjaana Koskinen /sd
vpj.	Timo Ihamäki /kok	Pehr Löf /r
jäs.	Eero Akaan-Penttilä /kok	Juha Rehula /kesk
	Merikukka Forsius /vihr	Päivi Räsänen /kd
	Tuula Haatainen /sd	Sari Sarkomaa /kok
	Inkeri Kerola /kesk	Marjatta Stenius-Kaukonen /vas
	Niilo Keränen /kesk	Raija Vahasalo /kok
	Valto Koski /sd	Jaana Ylä-Mononen /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää.

VASTALAUSE

Perustelut

Sairausvakuutuslain (364/1963) 4 §:n mukaan, sellaisena kuin se on sairausvakuutuslain muutoksen (1500/1995) jälkeen, "vakuutetulla on oikeus saada sairauden perusteella korvausta tarpeellisen sairaanhoidon kustannuksista ja sairaudesta johtuvan työkyvyttömyyden aiheuttaman ansionmenetyksen korvaamiseksi päivärahaa sekä raskauden ja synnytyksen perusteella korvausta niistä johtuvista tarpeellisista kustannuksista". Huolimatta siitä, että päiväraha on ko-säädöksen mukaisesti tarkoitettu sekä sairaudesta johtuvien kustannusten että ansionmenetyksen korvaamiseksi, sairausvakuutuksen minimipäiväraha (vuonna 1995 suuruudeltaan 63 mk/pv) poistettiin 1.1.1996 alkaen pienituloisilta ja tulottomilta ja se korvattiin tarveharkintaisella 60 mk:n päivärahalla, jota on voitu maksaa 60 sairauspäivän jälkeen. Tarveharkintaista päivärahaa nykyisin voimassa oleva sairausvakuutuslain 18 b § perustelee myös "toimeentuloturan kannalta välttämättömänä".

Nyt käsiteltävänä oleva lakimuutos poistaa tarveharkintaisen päivärahan ja tulottomat sekä pienituloiset olisivat oikeutetut sairausvakuutuksen päivärahan (ja kuntoutusrahan) vähimmäismäärään 10,09 euroa (60 mk). Hallituksen esitys korjaa myös opiskelijoiden ja työttömien työllistyvien päivärahan määräytymisperusteita. Vähimmäispäivärahan taso 10,09 euroa/pv on myös liian alhainen, jos tasoa vertaa esimerkiksi työttömyysturvan peruspäivärahaan, kun otetaan huomioon se, että normaalin toimeentulon ohella sairauspäivärahan tulisi korvata myös sairaudesta aiheutuvat kustannukset. Tässä yhtey-

dessä emme kuitenkaan esitä vähimmäispäivärahaan tasokorotusta, vaan yhdymme valiokunnan enemmistön mietinnössään ilmaisemaan kantaa, että vähimmäispäivärahoja on tarpeen korottaa.

Muutosehdotukset ovat sinänsä myönteisiä. Kuitenkin pienituloisille ja tulottomille jää esityksen mukaan edelleen muista päivärahan saajista poikkeava omavastuu aika 55 sairauspäivää, jonka jälkeen vasta vähimmäispäivärahaa maksettaisiin. Muilla (ansiosidonnaisen) päivärahan saajilla omavastuu aika on vain 9 päivää. Sairausvakuutuslain 4 §:n tarkoittama sairaudesta aiheutuvien kustannusten korvaus ei siten toteudu, ja pienituloiset ja tulottomat jäävät sairastuessaan perusteettomasti huonompaan asemaan kuin ne, joilla on työtä tai muutoinkin paremmat tulot.

Siksi esitämme, että myös vähimmäispäivärahaa maksettaisiin 9 omavastuupäivän jälkeen. Tällöin eri tulonsaajaryhmät olisivat sairastuessaan tasa-arvoisia verrattuna hallituksen esitykseen, joka syrjii pienituloisia ja tulottomia. Esityksemme aiheuttaa vuositasolla noin 5,05 miljoonan euron (30 miljoonan markan) lisäyksen hallituksen esitykseen nähden.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että valiokunnan mietintöön sisältyvät lakiehdotukset hyväksytään muutoin mietinnön mukaisina paitsi 1. lakiehdotuksen 18 b § muutettuna seuraavasti (Vastalauseen muutosehdotus):

Vastalauseen muutosehdotus

18 b §

Kun sairaudesta johtuva työkyvyttömyys on kestänyt *19 §:n 1 momentissa säädetyn omavastuuajan*, maksetaan päivärahaa vähintään 10,09 euroa.

Vakuutetulla, joka on työkyvyttömyyden alkamista välittömästi edeltäneen kolmen kuukauden ajan ollut omasta syystään vailla omaa tai toisen työtä, on 15 §:n 1 momentin estämättä oikeus 10,09 euron suuruiseen päivärahaan, kun työkyvyttömyys on kestänyt yhdenjaksoisesti vähintään *19 §:n 1 momentissa mainitun omavastuuajan*.

Jos työkyvyttömyyden alkaessa päivärahoikeutta ensimmäistä kertaa ratkaistaessa on il-

meistä, että työkyvyttömyys tulee jatkumaan vähintään tämän lain 19 §:n 3 momentissa mainitun enimmäisajan, vakuutetulla on oikeus päivärahaan 1 ja 2 momentin mukaisesti välittömästi 19 §:n 1 tai 2 momentin tarkoittaman omavastuuajan jälkeen. Jos kuitenkin työkyvyttömyys alkaa uudelleen 30 päivän kuluessa siitä päivästä, jolta viimeksi suoritettiin päivärahaa siten, että päivärahaa suoritetaan työkyvyttömyyden alkamispäivää seuraavasta arkipäivästä, päivärahaa maksetaan 1 ja 2 momentin mukaisesti, jos yhdenjaksoinen *19 §:n 1 momentissa mainittu omavastuu aika* sisältyy edeltävään työkyvyttömyysjaksoon.

Helsingissä 30 päivänä marraskuuta 2001

Juha Rehula /kesk
Inkeri Kerola /kesk
Niilo Keränen /kesk

Päivi Räsänen /kd
Jaana Ylä-Mononen /kesk